

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
Національний університет «Чернігівський колегіум
імені Т. Г. Шевченка»
Professional association of kinetotherapists and manual therapist from
republic of Moldova
Uniwersytet Szczeciński (Polska)
University of Bucharest (Romania)
Навчально-науковий інститут фізичної культури, спорту та
реабілітації
Кафедра фізичної реабілітації, біології і охорони здоров'я

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

З Б І Р Н И К
НА У К О В И Х П Р А Ц Ь
XV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
присвяченої
105-річчю з дня заснування кафедри фізичної реабілітації,
біології і охорони здоров'я та
60-річчю створення лабораторії функціональної діагностики
імені професора Т. М. Цонєвої
19–20 вересня 2024 року
м. Одеса
Частина 2
Одеса – 2024

УДК 796611.7–053.67(063)

Рецензенти:

- **С. П. Гвоздій** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізіології, здоров'я і безпеки людини та природничої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;
- **І. Л. Ганчар** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Головний редактор

Босенко Анатолій, доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, професор

Редакційна колегія:

Коробейніков Георгій	доктор біологічних наук, професор (Німеччина-Україна)
Лизогуб Володимир	доктор біологічних наук, професор (Україна)
Магльований Анатолій	доктор біологічних наук, професор (Україна)
Михалюк Євгеній	доктор медичних наук, професор (Україна)
Носко Микола	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Орлик Надія	кандидат біологічних наук, доцент (Україна)
Потоп Володимир	доктор педагогічних наук, професор (Румунія)
Приймаков Олександр	доктор біологічних наук, професор (Польща)
Топчій Марія	кандидат біологічних наук, доцент (Україна)
Холодов Сергій	Кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)

Адаптаційні можливості дітей та молоді: збірник наукових праць XV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 105-річчю з дня заснування кафедри фізичної реабілітації, біології і охорони здоров'я та 60-річчю створення лабораторії функціональної діагностики імені професора Т. М. Цонєвої Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, 19–20 вересня 2024 року, Ч. 2) / голов. ред. А. І. Босенко. Одеса: Університет Ушинського, 2024. 328 с.

У збірнику наукових праць конференції представлені роботи широкого кола фахівців з сучасних проблем фізичного виховання і спорту. В статтях розкриваються медико-біологічні, фізіолого-гігієнічні, психолого-педагогічні та валеологічні основи розширення адаптаційних можливостей дітей та молоді, зміцнення їх здоров'я, а також питання підготовки фахівців за відповідними напрямками.

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 31.10.2024 року)

УДК: 796611.7–053.67(063)

Носко М. О., Дейкун М. П., Мехед О. Б.

Технології змішаного навчання при підготовці фахівців з громадського здоров'я: поєднання онлайн і традиційних методів..... 234

Пісоцька Л. А., Глухова Н. В., Дукач Л. М.

Комп'ютерно-інтегрована технологія скринінгової діагностики виявлення адаптаційних резервів організму..... 241

Подрігало О. О., Подрігало Л. В., Го Сяохун

Застосування психофізіологічних тестів для контролю стану спортсменів-танцюристів..... 252

Приймаков О. О., Sawczuk M., Омельчук О. В., Мазурок Н. С.

Структура та взаємозв'язки параметрів фізичного розвитку і фізичної підготовленості єдиноборців високої кваліфікації..... 257

Самокиш І. І.

Моніторинг фізичного розвитку студентів ЗВО методами антропометричних індексів 267

Сергета І. В., Дреженкова І. Л., Стоян Н. В. Шевчук Т. В.,

Теклюк Р. В., Гончарук Т. І.

Особливості взаємозалежності показників, які визначають специфічність функціональних можливостей організму студентів з різними підходами до організації рухової діяльності..... 272

Степанова В. С., Трапезнікова С. С., Годзієв М. А., Гуца С. Г., Плакіда О. Л.

Застосування інноваційних технологій в системі абілітації дітей із затримкою психомовного розвитку..... 281

Trandafiresc E-A., Potop V.

The hidden game in women's football: a comparative analysis of perceptual, cognitive, psychomotor, and physical skills by positional role..... 286

Хорошуха М. Ф., Босенко А. І., Борщенко В. В.

Взаємозв'язок смертей молодих спортсменів зі спрямованістю тренувального процесу..... 297

Холодов С. А., Михайлюк І. М.

Застосування методу динамічної пропріоцептивної корекції у фізичній реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку..... 303

Якуба І. П., Гвоздій С. П.

Особливості викладання вибіркового курсу «Стійкість рослин до абіотичних факторів» з використанням інноваційних технологій навчання..... 308

Яремчишин М. М.

Психологічні стратегії адаптації молоді під час реабілітації їх родичів – працівників МВС після поранення та взяття у полон..... 314

Наші автори 320

УДК 796.071:613.6.069

Хорошуха М. Ф.,

(Україна, м. Бровари)

Босенко А. І., Борщенко В. В.

(Україна, м. Одеса)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СМЕРТЕЙ МОЛОДИХ СПОРТСМЕНІВ ЗІ СПРЯМОВАНІСТЮ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті наведено результати лонгитудинальних досліджень щодо вивчення взаємозв'язку між причинами смерті спортсменів у молодому віці та спрямованістю їх тренувального процесу. Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури протягом 40 років (з 1982 по 2022 р.р.). Встановлено, що найбільшу кількість летальних випадів зареєстровано серед представників швидкісно-силових видів спорту, а найменшу – серед спортсменів видів спорту на витривалість.

Ключові слова: *смерть у спорті, спортсмени, спрямованість тренувань.*

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

В Україні та зарубіжжі постійно висвітлюється надзвичайно актуалізована проблема тривалості життя спортсменів та раптової смерті у спорті [1–4]. Це пов'язано з тим, що раптовий ухід із життя молодих фізично і психічно загартованих осіб не тільки сприймається трагічно рідними і близькими померлого, але передбачає правову та карну відповідальність [5].

Зазначимо також, що наукових публікацій стосовно статистичного аналізу виникнення раптової смерті у спорті колишнього Радянського Союзу, майже не було. У сучасній спортивній науці публікацій на згадану тему немало. Наприклад, у 2000-х роках, за даними низки досліджень [2, с. 114–115], від раптової смерті щорічно гинула одна дитина, або підліток на 250 тисяч юних

спортсменів, чи один дорослий спортсмен на 30 тисяч. Невтішні дані реєструвалися у доступній літературі 2010-х років. Так, Дзяк та Неханевич [1] наводили такі дані: 1) щороку у світі реєструють 2 тис. випадків раптової смерті під час занять фізичною культурою і спортом; 2) частота раптової смерті під час занять спортом (за даними різних авторів) коливається від 2,3 до 6,5 випадків на 100 тис. активних фізкультурників та спортсменів, що у 2,4 рази вище, ніж у загальній популяції; 3) за останні сім років в Україні на уроках фізичної культури померло сімнадцять школярів. Вище висвітлене, викликає стурбованість не тільки серед спеціалістів у сфері медицини та фізичного виховання, а й у суспільстві загалом.

Юр'єв [4] здійснив опис факторів та механізмів, які призводили до розвитку раптової смерті, а також провів детальний аналіз деяких станів і захворювань, що можуть розвинути у спортсменів під час проведення навчально-тренувальних занять.

Однак, маловивченою залишається проблема дослідження причин смертності учнівської молоді, яка спеціалізується у видах спорту різної тренувальної спрямованості [2; 3]. На нашу думку, дослідження даної проблеми, має не лише теоретичний, а й практичний інтерес. Так, результати вивчення взаємозв'язку між причинами смерті спортсменів у молодому віці та спрямованістю їх тренувального процесу можуть бути використаними в практиці фізичного виховання і спорту з метою профілактики можливого розвитку у спортсменів гострих патологічних станів різного генезу та усунення летальних випадків.

Мета дослідження – проаналізувати та узагальнити дані багаторічних спостережень за спортсменами Броварського вищого училища фізичної культури з питань вивчення взаємозв'язку між причинами смерті та спрямованістю їх тренувального процесу.

Методи дослідження:

теоретичні – аналіз наукової та науково-методичної літератури з проблем вивчення впливу занять спортом на тривалість життя і, зокрема, причин розвитку раптової смерті серед спортсменів;

емпіричні:

- лонгітюдинальні дослідження, що ґрунтуються на достовірності поданих свідчень авторами статті;

аналітичні:

- методи статистики.

Дослідження проводилися на базі Броварського вищого училища фізичної культури (БВУФК) (раніше – Броварської школи-інтернату спортивного профілю, зараз – Броварського спортивного фахового коледжу) протягом 40 років (з 1982 по 2022 р.р.). Під нашим спостереженням перебували юні спортсмени підліткового віку у період навчання у цьому закладі та протягом перших 10–13 років (до виповнення 30 років) після закінчення навчання. Виявлення померлих проводилися за тими спортсменами, які проживали у Київській обл. та м. Києві. Усі обстежувані були розподілені на дві групи: група А – швидкісно-силові види спорту (бокс, вільна боротьба, легка атлетика: спринтерський біг, біг з бар'єрами, стрибки, штовхання ядра та метання диску); група Б – види спорту на витривалість (лижний спорт, велосипедний спорт, академічне веслування, плавання: 200, 400 і 1500 м, легка атлетика: біг на 800, 1500, 3000 і 5000 м, спортивна ходьба).

Достовірність відмінності в показниках смертності двох груп спортсменів проводилася за критерієм кутового перетворення Фішера. Різницю вважали статистично вірогідною на 5 %-му рівні статистичної значущості (при $p < 0,05$).

Результати дослідження та їх обговорення Із даних доступної літератури знаходимо різні тлумачення поняття «раптова смерть у спорті». Так, за даними Somberg [5], раптова смерть спортсмена – це смерть, яка настала протягом однієї години з моменту появи гострих симптомів, що збігаються зі спортивною

діяльністю (безпосередньо перед стартом, під час змагання, одразу після фінішу) за відсутності зовнішніх причин, які самі по собі могли бути причиною смерті. Із літературних джерел останнього часу [1] відомо, що офіційне визначення терміну «раптова смерть у спорті» передбачає випадки смерті, що настали безпосередньо під час фізичних навантажень, а також упродовж перших 24-х годин з моменту появи симптомів, які змусили спортсмена змінити чи припинити свою діяльність.

Розподіл померлих спортсменів вище згаданого навчального закладу у віці до 30 років висвітлено у таблиці. З даних таблиці, впливає наступне: 1) загальна кількість померлих за період з 1982 по 2022 р.р. – 8 людей; 2) кількість померлих (за даними 10-річних періодів спостереження) є найвищою у 90-х роках (3 особи, що складає 37,5%), а найнижчою – у 2012–2022 роках (1 особа, що складає 12,5%); 3) у 80-х та 2000-х роках кількість однакова (2 особи, або 25%). Відповідно, розподіл померлих згідно видів спорту різної тренувальної спрямованості наступний: 1) серед спортсменів швидко-силових видів (група А): 3 особи (37,5%) є померлими у 90-х роках, 2 особи (25%) – у 80-х роках та по 1-й особі (12,5%) – у 2000-х та 2010-х роках; 2) серед спортсменів видів спорту на витривалість (група Б) – лише 1 особа (12,5%) – у 2000-х роках.

Таблиця 1

Розподіл померлих спортсменів БВУФК у віці до 30 років швидко-силових (група А) та на витривалість (група Б) видів спорту, за даними 10-річних періодів спостереження

1982–1992 р.р.		1992–2002 р.р.		2002–2012 р.р.		2012–2022 р.р.	
Групи спортсменів/Кількість померлих (людей)							
А	Б	А	Б	А	Б	А	Б
2	0	3	0	1	1	1	0
Кількість померлих (%) за 10-річними періодами							
25,0		37,5		25,0		12,5	

На нашу думку, той факт, що найвищий рівень смертності серед спортсменів спостерігався у 90-х роках (так званих «буремних» чи «кримінальних»), зумовлений передусім низьким рівнем життя населення, корумпованістю суспільства тощо у молодій незалежній Україні.

Порівняльний аналіз питомої ваги померлих спортсменів різних видів спорту (рис.) засвідчив, що найвищий рівень смертності спостерігався у представників видів спорту, тренувальний процес яких переважно спрямований на розвиток швидкісно-силових якостей (7 випадків, що складає 87,5%).

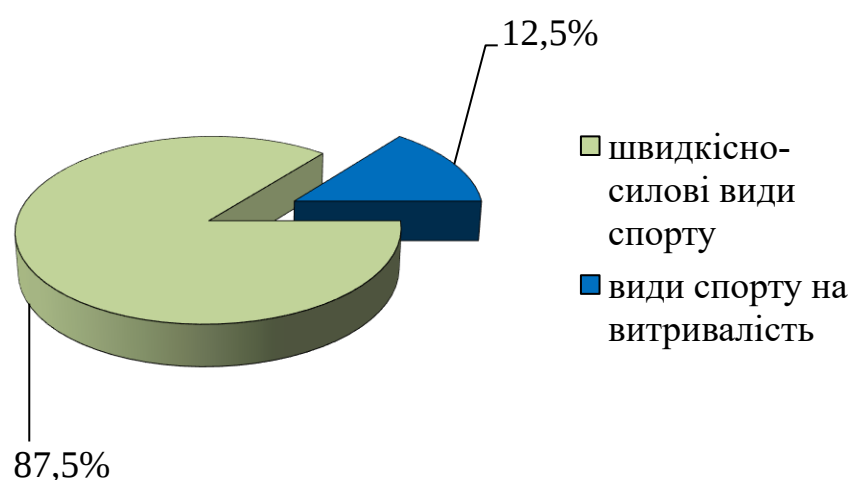

Рис. Розподіл спортсменів, що померли у віці до 30 років, в залежності від спрямованості тренувального процесу

Відповідно, найнижчий – у видах спорту на витривалість (1 випадок, що складає 12,5%). За даними критерія кутового перетворення Фішера [8] знаходимо, що відмінності в показниках смертності двох груп спортсменів статистично значущі ($p < 0,05$).

Отже, проведені нами 40-річні дослідження стосовну аналізу випадків смерті серед спортсменів у віці до 30 років, які були випускниками БВУФК, чи раптово померли на змаганнях, дають підстави констатувати, що найвищий рівень смертності спостерігався серед спортсменів швидкісно-силових видів спорту, тоді як найнижчий – серед спортсменів видів спорту на витривалість.

Список використаних джерел

1. Дзяк, Г.В., Неханевич, О.Б. *Раптова смерть у спорті. Здоров'я України. Тематичний номер: Кардіологія. Ревматологія. Кардіохірургія*. 2016. № 2(45). С. 17–19. <https://health-ua.com/article/4875-raptova-smert-u-sport>.
2. Хорошуха М.Ф. Вивчення взаємозв'язку між причинами смерті спортсменів у молодому віці та спрямованістю їх тренувального процесу (із результатів ретроспективних спостережень автора). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 4. С. 114–117.
3. Хорошуха М.Ф. *Основи здоров'я юних спортсменів: монографія*. Київ: Вид-во Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2014. 722 с.
4. Юр'єв В.Є. Раптова смерть у спорті: причини та чинники її виникнення. *Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти: матер. 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 квітня 2023 р. Health of nation and improvement of physical culture and sports education: 3rd Intern. Sci. and Practical Conf., April 27–28, 2023*. Харків. 2023. С. 316–342.
5. Somberg J.C. Sudden death in athletes. *Am. J. Ther.* 2000. 7(6). P.399–403. doi: 10.1097/00045391-200007060-00010.

Mykhailo Khoroshukha

Anatolii Bosenko, Valeria Borchenko

THE RELATIONSHIP OF THE DEATH OF YOUNG ATHLETES WITH THE DIRECTION OF THE TRAINING PROCESS

The article presents the results of longitudinal research by the author (in the past, a doctor of sports medicine) on the study of the relationship between the causes of death of athletes at a young age and the direction of their training process. Research was conducted on the basis of the Brovary Higher School of Physical Culture for 40 years (1982–2022). It was established that the largest number of fatal attacks was

registered among representatives of speed-power sports, and the least – among athletes of endurance sports.

Key words: *death in the sport, longitudinal studies, athletes.*

УДК 616.8

Холодов С. А., Михайлюк І. М.

(Україна, м. Одеса)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ДИНАМІЧНОЇ ПРОПРІОЦЕПТИВНОЇ КОРЕКЦІЇ У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті представлено досвід застосування методу динамічної пропріоцептивної корекції (ДПК), який використовується в системі комплексній реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Метод заснований на використанні модифікованих костюмів космонавтів (Аделі-92, Аделі-94, Гравістат і Гравітон). У рамках цього методу патологія рухів розглядається з позиції порушень функціональної системи антигравітації, що проявляється у неспроможності останньої протидіяти впливу гравітаційного поля Землі.

Ключові слова: *центральна нервова система, реабілітація дітей, динамічна пропріоцептивна корекція.*

Численні дослідження зарубіжних та вітчизняних учених свідчать про те, що морфофункціональний розвиток центральної нервової системи (ЦНС) і зокрема рухових центрів головного мозку як у пренатальному, так і в постатальному онтогенезі відбувається під впливом зворотної аферентації [1; 2; 3; 5].

Наукове видання

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

XIV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої
105-річчю з дня заснування кафедри фізичної реабілітації,
біології і охорони здоров'я та
60-річчю створення лабораторії функціональної діагностики
імені професора Т. М. Цонєвої

19–20 вересня 2024 року
м. Одеса

Частина 2

Матеріали зверстані з електронних носіїв, наданих авторами публікацій.
Відповідальність за наукову достовірність матеріалів та відсутність плагіату
несуть автори

Головний редактор А. І. Босенко
Технічні редактори: О. В. Бобро
Дизайн обкладинки А. І. Босенко, Н. А. Орлик, М. С. Топчій
(фото Н. А. Орлик)